

บทที่ 1

ชนิดของการพูด และจุดมุ่งหมาย (Types of Speech and Purposes)

ชนิดของการพูด

การพูดในที่ประชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

ก. การพูดตามวิธีพูด

ข. การพูดตามจุดมุ่งหมาย

ก. การพูดตามวิธีพูด

การพูดชนิดนี้ คือ การพูดที่มีผู้พูดเพียงคนเดียวเท่านั้น แบ่งออกได้เป็น 4 แบบ คือ

1. การพูดปากเปล่าโดยไม่มีเตรียมล่วงหน้า หรือการพูดแบบกลอนสด (Impromptu Speech)

การพูดแบบนี้ เป็นการพูดอย่างกระทันหัน ผู้พูดไม่ได้รู้ตัวล่วงหน้ามาก่อนว่าจะต้องพูด และไม่มีข้อเสนอแนะในการเตรียมตัวล่วงหน้า เช่น การพากย์มวย การกล่าวคำอวยพรวันเกิด อวยพรคู่บ่าวสาว คำกล่าวตอบขอบคุณ ตอบปัญหาบางประการ ฯลฯ เป็นต้น การพูดแบบนี้ ผู้พูดต้องใช้ไหวพริบ ปฏิภาณ ประสบการณ์ และความรู้ ความชำนาญที่มีอยู่เดิมคือสามารถที่จะพูดไปคิดไป หรือโต้ตอบไปได้รวดเร็ว การพูดนั้นจึงจะได้ผล แต่ถ้าผู้พูดขาดปฏิภาณ ความรู้ ประสบการณ์ และตื่นเวทีด้วยแล้ว จะทำให้การพูดนั้นล้มเหลว หรือออกนอกกลุ่มนอกรทางไป การพูดอย่างกระทันหันหรือแบบกลอนสดนี้ เป็นสิ่งที่ทำได้ยากมาก จึงมีข้อแนะนำ ดังนี้

1.1 พยายามควบคุมสติอารมณ์ให้สงบ พยายามอย่าให้ตื่นเต้น ประหม่า หรือตื่นเวที

1.2 คิด และรวบรวมความรู้ ประสบการณ์ของตนเองให้ได้อย่างรวดเร็ว

1.3 ลำดับความคิดเห็น หรือเรื่องให้ตรงกับประเด็นที่จะพูดยกตัวอย่าง เช่น จะพูดเกี่ยวกับ มหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น มีอยู่หลายแขนง ผู้พูดจะต้องเลือกเอาแขนงใดแขนงหนึ่ง ซึ่งตนมีประสบการณ์ เช่น อาจจะเป็นด้านประวัติ การบริหารงาน การสอนด้วยโทรทัศน์ การลงทะเบียน ฯลฯ

1.4 จะต้องพูดให้สั้นและมีความหมายชัดเจน

2. การพูดปากเปล่าโดยมีการเตรียมล่วงหน้า (Extemporaneous Speech)

การพูดแบบนี้ ผู้พูดรู้ตัวล่วงหน้าว่าจะพูดเรื่องอะไร ที่ไหน ให้ใครฟัง ฉะนั้นผู้พูดจึงมีการเตรียมล่วงหน้าเป็นอย่างดี โดยทั่วไปผู้พูดจะนำโน้ตย่อ หรือมี outline มาดูในเวลาพูดได้

หรืออาจจะจดจำหัวข้อสำคัญ และซ้อมการพูดมาก่อน การพูดชนิดนี้จึงเป็นการพูดที่ไม่เคร่งเครียด และผู้พูดมีความมั่นใจในตัวเอง

สำหรับข้อแนะนำการเตรียมการพูดแบบนี้ จะศึกษาได้จากบทที่ว่าด้วยการเตรียม และการจัดเรื่องพูด

ข้อควรระวัง ในการพูดปากเปล่าโดยมีการเตรียมล่วงหน้า ก็คือ

2.1 จะต้องไม่ก้มหน้าก้มตาอ่าน ผู้พูดควรใช้วิธีเหลือบดูแล้วพูดไป เพื่อว่าในเวลาพูดจะได้ ใช้ eye-contact กับผู้ฟังได้โดยทั่วถึงกัน

2.2 ถ้าผู้พูดมีความจำเป็นจะต้องอ่านข้อความที่คัดลอกมา หรือสุภาพฉัตแล้ว ให้อ่านอย่าง หนักแน่น แล้วอธิบายสรุปสั้น ๆ

3. การพูดโดยการท่องจำ (Memorized Speech)

การพูดแบบท่องจำนี้ พูดจากความจำ ดังนั้น ผู้พูดที่ประสบความสำเร็จ ก็คือผู้ที่สามารถ จะจำเนื้อความได้ทุกคำ อย่างแม่นยำ และคล่องแคล่ว ปรากฏว่าผู้ที่จำเนื้อความได้หมดนั้นมีน้อย มาก เพราะในเวลาที่เป็นไปปรากฏตัวต่อหน้าชุมนุมชนนั้น มันเกิดความตื่นเต้นหรือความตึงเครียด จึงทำให้ลืมข้อความไปบางตอน หรือพูดตะกุกตะกัก ไขว่ไขว่ สับสน ในกรณีที่ผู้พูดจำข้อความได้ หมดทุกถ้อยกระบวนความ ก็จะมีริบพูดจนทำให้การพูดนั้นไม่มีชีวิตชีวาเพราะผู้พูดมัวแต่ไปนึก ถึงข้อความที่ท่องมา จนกระทั่งลืมการแสดงออกทางสีหน้า และการแสดงท่าทางประกอบ การพูด ดังนั้น จึงทำให้บรรยากาศตึงเครียด และผู้ฟังมีความรู้สึกที่ผู้พูดนั้นเหมือนเด็กนักเรียน มาท่องเรื่องให้ฟัง หรือหุ่นยนต์พูดได้

ในการพูดแบบท่องจำนี้ ผู้พูดควรคำนึงถึงหลักบางข้อ ดังนี้

3.1 ควรจำเรื่องราวที่จะพูดให้ได้ทั้งหมด

3.2 ในเวลาพูดนั้น ควรจะพูดให้ข้อความต่อเนื่องกัน และพยายามให้น้ำเสียงเป็น ธรรมชาติ เหมือนกับการพูดธรรมดา มิใช่การท่องจำ

3.3 ในขณะที่พูดนั้น ควรจะแสดงท่าทางประกอบ (Bodily Action) พร้อมทั้งใช้สายตา (eye-contact) ให้เป็นธรรมชาติ และกันเองกับผู้ฟัง

4. การพูดโดยการอ่านจากต้นฉบับ (Reading from Manuscript)

เป็นการพูดที่อ่านจากโน้ตที่ได้เตรียมไว้โดยมิได้มีการเปลี่ยนแปลงข้อความเลย วิธีนี้เป็นการ อ่าน มากกว่าพูด โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว มักใช้ในการพูดที่เป็นพิธีการ (formal) เช่น สุนทรพจน์ของบุคคลสำคัญ ๆ การอ่านข่าว การอ่านบทความ การกล่าวคำปราศรัย เนื่องใน โอกาสต่าง ๆ คำแถลงการณ์ของรัฐบาล คำแถลงการณ์ของคณะปฏิวัติอวาท การอ่าน

รายงานเปิดกิจการ หรืออ่านรายงานเสนอ ฯลฯ ผู้พูดมักจะอ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียง หรือทางโทรทัศน์

การพูดโดยการอ่านจากต้นฉบับนี้เหมาะสำหรับโอกาสที่เป็นพิธีการเท่านั้น มิควรจะนำไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ ข้อแนะนำสำหรับการอ่านจากต้นฉบับ มีดังนี้

4.1 ข้อความที่เขียนควรจะมีใจความรัดกุม จับใจ

4.2 ผู้อ่าน ควรแสดงออกทางน้ำเสียง จังหวะ การเน้น การหยุด กล่าวคือต้องอ่านให้เหมือนกับพูด เพราะผู้ฟัง ตั้งใจ ทั้งดู และฟัง เพื่อจะได้เข้าใจในเนื้อเรื่อง นอกจากนี้แล้ว ผู้อ่าน ควรจะพยายามอ่านให้เหมือนกับว่า รู้เรื่องนั้นดี หรือเป็นผู้เขียนเรื่องนั้นด้วยตนเอง

4.3 ในขณะที่อ่านนั้น ไม่ควรถือต้นฉบับให้สูงเกินไปหรือต่ำเกินไป ระวังอย่าให้ลมพัด กระดาษที่อ่านปลิวไป และควรจะใช้ eye-contact ด้วย

ข. การพูดตามจุดมุ่งหมาย

การพูดตามจุดมุ่งหมายนี้ แบ่งออกเป็นชนิดใหญ่ ๆ ได้ 3 ชนิด คือ

1. การพูดเพื่อความบันเทิง (The Entertaining Speech)
2. การพูดให้ความรู้หรือเล่าข้อเท็จจริง (The Informative or Instructive Speech)
3. การพูดเพื่อชักจูงใจ หรือโน้มน้าวใจ (The Persuasive or Influenced Speech)

1. การพูดเพื่อความบันเทิง (The Entertaining Speech)

การพูดเพื่อความบันเทิงนี้ เป็นการพูดในโอกาสที่มีการพบปะสังสรรค์ ในงานชุมนุมของสโมสร สังคมหรือสมาคมต่าง ๆ ในงานรื่นเริง หรือหลังการรับประทานอาหารเลี้ยง จุดมุ่งหมายของการพูดชนิดนี้ก็เพื่อให้ความบันเทิง รื่นเริงสนุกสนานแก่แขกที่มาในงาน

ผู้พูดเพื่อความบันเทิงมักจะประสบความสำเร็จในการพูด เพราะสามารถสอดแทรก **อารมณ์ขัน** และพูดถึงแง่มุมต่าง ๆ ของเรื่องที่อยู่ในแวดวงของผู้ฟัง หรือเรื่องเกี่ยวกับช่องว่างระหว่างวัย ชีวิตของคนในชาติ ภาษารายได้ จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น อากาศเป็นพิษ ดนตรีวัยรุ่น จิตวิทยา วัยรุ่น- วุ่นใจ ตลอดจนเรื่องที่สังคมกำลังให้ความสนใจ

การพูดถึงแง่มุมต่าง ๆ ของเรื่องเหล่านี้มักจะเป็นส่วนที่ผู้ฟังยังไม่ได้รับรู้ หรือสิ่งที่ผู้ฟังรู้แล้ว แต่ผู้พูดมุ่งเน้นไปในแนวตลกขบขัน บางครั้งผู้พูดบางคนก็พูดเรื่องธรรมดา ๆ ให้ดูเป็นเรื่องใหญ่โตก็มี

ถึงแม้ว่าการพูดชนิดนี้จะมุ่งเน้นที่ความบันเทิงและสนุกสนานก็ตาม การนำเรื่องในนวนวนิยายที่มีส่วนคล้ายคลึงกับชีวิตจริงของคนเรามาพูดก็นับว่าเป็นการพูดแบบนี้

ข้อแนะนำสำหรับการพูดแบบนี้คือ

1.1 ผู้พูดควรใช้ภาษาที่ผู้ฟังเข้าใจง่าย มองเห็นภาพ และสามารถเข้าใจผู้ฟังรู้สึกสนุกสนานไปด้วย บางครั้งอาจใช้สำนวนนวนิยายด้วยก็ได้ เช่น “คุยกันเพื่อปรับทุกข์ผูกมิตร” “อภิมหาเศรษฐี” “รายได้ต่ำ-รสนิยมสูง” “น้ำเปลี่ยนนิสัย” “ลูกบังเกิดเกล้า” ฯลฯ

1.2 เพื่อที่จะให้ผู้ฟังสนุกสนาน บางครั้งผู้พูดก็จำเป็นที่จะต้องใช้ศิลปะด้านเสียงเข้ามาช่วย เช่นทำเสียงสูง-ต่ำ หรือตัดเสียงบางครั้ง เช่นพูดคำว่า “ตื่นตันเหมือนกัน” ก็จะตัดเสียงคำว่า “กัน” เป็น “กัลล์”

1.3 อย่าพูดนานเกินไป เพราะผู้ฟังจะเกิดความเบื่อหน่ายถ้าเป็นการพูดหลาย ๆ คน ผู้พูดแต่ละคน ไม่ควรพูดเกิน 10 นาที ถ้าผู้พูด ๑ คนเดียว ก็ควรจะใช้เวลาประมาณ 35-45 นาที ถ้ามีความจำเป็นที่จะต้องพูดไปเรื่อย ๆ ก็ไม่ควรจะเกิน 1 ชั่วโมง

1.4 การพูดนั้นจะต้องตรงเป้าหมาย และจะต้องพูดให้ได้เนื้อหา เรื่องราวที่เหมาะสม มิใช่บรรยายให้ยืดยาวไปเรื่อย ๆ โดยไม่ตรงเป้าหมาย

1.5 เรื่องที่พูดนั้นจะต้องเป็นเรื่องที่สนุกสนาน และให้ความบันเทิงจริง ๆ ถ้าจะมีมุขตลก ก็ควรจะเป็นการตลกที่มีรสนิยมดี และถ้าจะเป็นเรื่องตลกที่มีความหมายสองแง่สองนัยก็อย่าถึงกับเป็นเรื่องตลกที่หยาบโลน

2. การพูดเพื่อให้ความรู้หรือเล่าข้อเท็จจริง (The Informative or Instructive Speech)

การพูดเพื่อให้ความรู้หรือเล่าข้อเท็จจริงนี้ เป็นการพูดเช่นการรายงานต่าง ๆ ด้วย วาจา การปฐมนิเทศ การบรรยายในมหาวิทยาลัย การสอนหมู่ การปาฐกถา การแถลงข่าว ที่มี การอ่านเอกสารประกอบ การแนะนำแขกผู้มีเกียรติอย่างเป็นทางการ (formal) เป็นต้น

การพูดชนิดนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจ เพราะโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เรื่องที่พูดจะมีแนวโน้มไปในด้านวิชาการ ฉะนั้นข้อแนะนำในการพูดชนิดนี้ ก็คือ ควรที่จะพูดให้ช้าเมื่อถึงตอนที่เข้าใจยาก เพื่อว่าผู้ฟังจะได้ตามทัน ในกรณีที่เนื้อความไม่ลึกลับยากนัก ก็ควรที่จะพูดให้เร็วขึ้น เพื่อให้ผู้ฟังสนใจติดตามฟัง ถ้าผู้พูดสามารถที่จะสอดแทรกมุขตลกไปได้ ก็อนุโลมให้มีได้ แต่เรื่องตลกนั้นจะต้องเข้ากับเนื้อเรื่องที่พูดได้ดี การที่อนุโลมให้มีมุขตลกได้ก็เพื่อเรียกร้องความสนใจของผู้ฟัง และเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศที่เต็มไปด้วยวิชาการ เต็มไปด้วยเรื่องราวที่ตึงเครียดนั้นชั่วขณะหนึ่ง นอกจากนี้แล้ว ผู้พูดจะต้องพูดเกี่ยวกับเรื่องราวที่เตรียมมาให้ชัดเจนแจ่มแจ้ง ควรจะใช้คำพูดธรรมดา ที่เข้าใจได้ง่าย ควรจะอธิบายศัพท์ทางเทคนิค หรือวิชาการให้แจ่มแจ้ง ศัพท์ทางเทคนิคที่ยุ่งยากเกินไปนั้นควรจะหลีกเลี่ยง ผู้พูดต้องระมัดระวังมิให้เรื่องที่ตนพูดนั้นเต็มไปด้วยศัพท์ทางด้านวิชาการ

การพูดเพื่อให้ความรู้เรื่องบอกเล่าข้อเท็จจริงนี้มีจุดมุ่งหมายใหญ่อยู่ที่การให้ความรู้

ความเข้าใจแก่ผู้ฟัง ผู้ฟังจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

ผู้พูดควรตระหนักว่า ผู้ฟังส่วนใหญ่มักคุ้นเคยกับข้อมูลที่ผู้พูดพูด แต่ยังขาดความเข้าใจ ฉะนั้นผู้พูดจะต้องนำข้อมูลเหล่านั้น มาเรียบเรียงเข้าด้วยกัน เป็นขั้น เป็นตอน เป็นลำดับ ให้ง่ายต่อการติดตามฟังและง่ายต่อการจดจำ

ข้อมูล และข้อคิดความเห็นที่จะนำมาพูดนั้นจะต้องอยู่ในแนวเดียวกับพื้นฐานของผู้ฟัง (หรือที่ผู้ฟังมีอยู่) หรือเหมาะสมกับความรู้ของผู้ฟัง ไม่สูงไปหรือต่ำไป เพราะผู้ฟังจะได้รับความเข้าใจอย่างรวดเร็ว

การพูดแบบให้ความรู้ที่ผู้พูดจะใช้วิธีพูดแบบบรรยายโวหาร คืออธิบายจนผู้ฟังเข้าใจ การอธิบายนั้นอาจทำได้ 2 แบบคือ

2.1 การอธิบายโดยใช้วิธีวิเคราะห์ (Analysis Method) หรือบางที่เราเรียกว่าการอธิบายแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) นั่นคือ การพูดถึงตัวปัญหาเหตุและผลของปัญหา และวิธีแก้ปัญหานั้น

2.2 การอธิบายโดยใช้วิธีสังเคราะห์ (Synthesis Method) คือการพูดที่ให้ความรู้ หรือแก้ปัญหาคำจำกัดความ สรุปลง แล้วจึงนำวิธีการอื่น ๆ หรือเหตุผลต่าง ๆ มาประกอบชี้ให้เห็นส่วนเสียของปัญหานั้น ๆ

ผู้พูดให้ความรู้ควรตระหนักถึงลักษณะที่สำคัญของการพูดแบบนี้ 3 ประการคือ

ประการแรก เนื้อหาจะต้องชัดเจน (clarity) หมายความว่าหัวข้อที่จะนำมาพูดนั้นไม่ควรเกิน 3-4 หัวข้อ คือจะต้องไม่มากเกินไป เนื้อหาแต่ละหัวข้อควรเกี่ยวข้องกัน และเรียงตามลำดับเนื้อหาไม่ควรรวกวนไปมา

ประการที่ 2 เนื้อหาจะต้องมีน้ำหนักและเหตุผล (concreteness) หมายความว่า เนื้อหาควรมีข้อเท็จจริง การอ้างอิงชื่อบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ และประสบการณ์

ข้อมูลและข้อเท็จจริงนั้นไม่ควรมีเนื้อหาที่เป็นรายละเอียดหรือส่วนประกอบมากเกินไป และถ้าเป็นไปได้ก็ควรใช้ภาพ แผนภูมิ (charts, diagrams, model) ตลอดจนเครื่องมือทัศนูปกรณ์เข้ามาช่วย

ประการที่ 3 พยายามเชื่อมเนื้อหาใหม่เข้ากับเนื้อหาเก่า หมายความว่าพยายามให้ข้อมูลหรือเนื้อหาใหม่ที่ผู้ฟังคุ้นเคย เพราะปกติคนเรามักจะรับความคิด ข้อเท็จจริง และข้อมูลใหม่เมื่อข้อมูลนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับสิ่งที่ตนรู้แล้ว

3. การพูดเพื่อชักจูงใจ หรือโน้มน้าวใจ (The Persuasive or Influenced Speech)

การพูดเพื่อชักจูงใจ เป็นการพูดเพื่อให้ผู้ฟังได้รู้ เพื่อให้ผู้ฟังเชื่อและเพื่อให้ผู้ฟังเห็นด้วย

ทั้งทางความคิดและการกระทำตามความมุ่งหมายของผู้พูด การพูดชนิดนี้มักจะพูดในโอกาสต่าง ๆ กัน คือ พูดเกี่ยวกับโฆษณาเพื่อขายสินค้า, พูดเพื่อโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟัง เช่นการเทศนา, พูดเกี่ยวกับการหาเสียงเพื่อประโยชน์ทางการเมือง พูดเพื่อให้ร่วมบริจาคเงินเพื่อการกุศล พูดในวันทีระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญ ๆ เช่นวันครบรอบปี พูดเพื่อให้พร้อมใจกันทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด เช่นสัปดาห์แห่งการป้องกันโรคหัวใจ สัปดาห์แห่งการเขียนจดหมาย ฯลฯ

การพูดเพื่อโน้มน้าวใจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อโน้มน้าวให้ผู้ฟังให้เห็นด้วย เพื่อให้เปลี่ยนความคิด และเพื่อโน้มน้าวให้ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง นั่นก็คือผู้พูดได้ตั้งความประสงค์ไว้แล้ว และต้องการพูดให้ผู้ฟังยอมรับความประสงค์นั้น ๆ

เมื่อผู้พูดจะพูดเกี่ยวกับการพูดแบบชักจูงนี้แล้ว ผู้พูดควรจะพิจารณาใช้จิตวิทยากับผู้ฟัง และใช้ศิลปะของการพูด รวมทั้งการรู้จักใช้ถ้อยคำด้วย

เนื่องจากการพูดแบบชักจูงหรือโน้มน้าวใจนี้ เป็นการพูดที่ต้องการความสามารถ ความเชื่อมั่นในตัวเอง ประสบการณ์การฝึกฝน และการเตรียมตัวจากผู้พูด ดังนั้น วิธีการดำเนินการพูดแบบนี้จึงมีดังนี้

3.1 ต้องพูดเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้พูด ผู้พูดจะต้องแสดงความสามารถในการสื่อความหมายด้วยวาจา และในการแสดงทัศนคติให้กับคนฟัง ผู้พูดจะต้องแสดงความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนพูด และจะต้องมีบุคลิกภาพที่ดีด้วย

3.2 ต้องพูดเพื่อให้เกิดความสนใจแก่ผู้ฟัง สิ่งที่ผู้พูดต้องการมากที่สุดก็คือความตั้งใจและความสนใจฟังของผู้ฟัง แต่ตามปกติแล้วความสามารถของการทบทวนฟังของคนเรานั้น ย่อมไม่เหมือนกันส่วนใหญ่แล้วไม่อาจจะทบทวนฟังได้นาน ๆ มีผู้กล่าวว่า คนเราจะมีสติตั้งใจฟังได้ดีเมื่อ 20 หรือ 30 นาทีแรก ๆ เท่านั้น ดังนั้น ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ผู้พูดจะมีวิธีการพูดอย่างไรจึงจะทำให้ผู้ฟังสนใจฟังอยู่สม่ำเสมอ อาจจะรวบรวมคำแนะนำได้ดังนี้คือ

3.2.1 ผู้พูดจะต้องสร้างความพอใจให้แก่ผู้ฟัง นั่นคือผู้พูดควรจะใช้จิตวิทยาที่ว่าคนทุกคนมีความเห็นแก่ตัวเข้ามาช่วย แล้วพูดให้ผู้ฟังเห็นว่า ถ้าผู้ฟังเชื่อผู้พูดแล้ว ผู้ฟังจะได้รับประโยชน์มากขึ้น

3.2.2 สร้างความไว้วางใจให้แก่ผู้ฟัง ผู้พูดจะต้องพูดให้ผู้ฟังเห็นว่า ผู้พูดอยู่ฝ่ายเดียวกันกับผู้ฟัง กล่าวคือเผชิญปัญหาเดียวกัน และเห็นอกเห็นใจผู้ฟัง ผู้พูดได้มีความคิดเห็นว่าตนพอที่จะแก้ปัญหานั้น ๆ ได้ จึงอยากจะทำให้ผู้ฟังรับฟังความคิดเห็นของตน ในขั้นนี้เป็นขั้นที่สร้างความประทับใจและโน้มน้าวอารมณ์ของผู้ฟัง

3.2.3 สร้างความเชื่อมั่น ในขั้นนี้ผู้พูดจะต้องยกตัวอย่าง ยกเหตุผลข้อเท็จจริง

ข้อโต้แย้งต่าง ๆ ขึ้นมาอ้างอิงเพื่อให้ผู้ฟังเห็นด้วย การพูดชักจูงใจจะสำเร็จหรือไม่ อาจจะกล่าวได้ว่าอยู่ในขั้นนี้เอง

3.2.4 ใช้ศิลปะในการพูดอย่างมีชีวิตจิตใจ จริงจัง ชิงชัง ใช้ท่าทาง สีหน้าประกอบบ้าง มีน้ำเสียงที่เหมาะสม มีจังหวะหยุดให้คิด และใช้คำพูดที่มีน้ำหนัก มีความหมายตรงและสั้น ชลช เป็นต้น

3.3 ต้องพูดเร้าหรือกระตุ้นเพื่อให้ผู้ฟังลงมือกระทำ ในการที่จะพูดเร้าหรือกระตุ้นผู้ฟังให้เกิดอารมณ์เห็นด้วยกับผู้ฟังและลงมือกระทำนั้นเป็นการยาก เพราะผู้ฟังทั้งหมดย่อมมีความนึกคิดไม่เหมือนกัน บางคนชักจูงง่าย บางคนเกิดความลังเลใจ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ฟังมีพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และทัศนคติในเรื่องเดียวกันไม่เท่ากัน

ตามหลักทางด้านจิตวิทยาแล้ว ธรรมชาติของมนุษย์ย่อมจะมีปฏิกิริยาตอบสนองของสิ่งทีกระตุ้นทางร่างกาย, ทางจิตใจ, ทางสังคม และทางนิสัย

3.3.1 การกระตุ้นทางร่างกาย เมื่อผู้พูดต้องการจะพูดเร้าหรือกระตุ้นผู้ฟังทางร่างกายแล้ว ผู้พูดควรจะพูดเกี่ยวกับสิ่งที่ช่วยในการอยู่รอดของมนุษย์ สิ่งที่น่ารื่นรมย์หรือความสบายให้อยู่สบายเป็นต้น

3.3.2 การกระตุ้นทางจิตใจ ในการพูดกระตุ้นทางจิตใจ ผู้พูดจะต้องพูดให้ผู้ฟังมีความรู้สึกภาคภูมิใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีเกียรติ มีความสามารถ ชลช

3.3.3 การกระตุ้นทางสังคม ผู้พูดจะต้องพูดให้ได้ผลออกมาในรูปที่ว่า ผู้ฟังเป็นคน ที่กว้างขวาง มีเกียรติ เป็นที่รู้จักในวงสังคมเป็นผู้ที่มีสิทธิเสมอภาคเท่าเทียมกับคนอื่น ๆ ในสังคมเหมือนกัน

3.3.4 การกระตุ้นทางนิสัย ในการพูดกระตุ้นทางนิสัยนี้เป็นการพูดให้สิ่งที่ดึงดูด แก่ผู้ฟัง เช่น กล่าวชมผู้ฟังว่าเป็นผู้ที่มีรสนิยมดี มีงานอดิเรกหรือความสนใจในสิ่งแวดล้อมดี เป็นต้น

เมื่อผู้พูดได้พูดกระตุ้นให้ผู้ฟังมีความรู้สึกเชื่อถือแล้ว ผู้ฟังก็จะสนองผู้พูดโดยการลงมือกระทำในสิ่งที่ผู้พูดต้องการ

จุดมุ่งหมายของการพูด (The Purposes of Speech)

ผู้พูดที่จะประสบความสำเร็จในการพูดจะต้องรู้จักจุดประสงค์ของการพูดอย่างชัดเจน และจุดประสงค์จะต้องสัมพันธ์กับความสนใจ ความสามารถ และทัศนคติของผู้ฟัง

เมื่อผู้พูดรู้จุดประสงค์ของเรื่องที่ตนจะพูด ผู้พูดก็จะได้เตรียมและจัดเนื้อเรื่องให้เหมาะสมกับผู้ฟัง และโอกาสที่จะไปพูด

จุดมุ่งหมายของการพูดแบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ จุดมุ่งหมายทั่ว ๆ ไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ

1. จุดมุ่งหมายทั่วไปของการพูด (The general Purpose of Speech)

การพูดในที่ประชุมชน ผู้พูดจะต้องคิดถึงจุดมุ่งหมายทั่ว ๆ ไปในการพูดของตน ปกติแล้วผู้พูดอาจมีจุดมุ่งหมายอยู่ในใจมากมาย แต่จะมีจุดมุ่งหมายแรก (primary purpose) ก่อน จุดมุ่งหมายแรกนั้นก็คือจุดมุ่งหมายทั่วไป ๆ นั้นเอง

เมื่อพูดถึงการพูด 3 ชนิด คือ การพูดเพื่อความบันเทิง การพูดเพื่อให้ความรู้และการพูดเพื่อชักจูงใจแล้ว ก็จะแยกให้เห็นจุดมุ่งหมายทั่วไปของการพูด และสิ่งที่ผู้ฟังต้องการจากการพูดนั้น ดังนี้ :

ชนิดของการพูด

- การพูดเพื่อความบันเทิง
- การพูดเพื่อให้ความรู้
- การพูดเพื่อชักจูงใจ

จุดมุ่งหมายทั่วไปของการพูด

- ให้ความบันเทิง ความสนุก
- ให้ความรู้และความเข้าใจที่ชัดเจน
- ให้ข้อคิดความเห็นที่ทำให้ผู้ฟังยอมรับและ/หรือปฏิบัติตาม

2. จุดมุ่งหมายเฉพาะของการพูด (The Specific Purpose of a Speech)

เราอาจให้คำจำกัดความของจุดมุ่งหมายเฉพาะของการพูดว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่เจาะจงที่ผู้ฟังต้องการ นั้นหมายความว่าผู้พูดจะบ่งชี้อย่างชัดเจนว่าต้องการให้ผู้ฟังทำอะไร เชื่ออะไร เข้าใจอะไรหรือสนุกกับอะไร ตัวอย่างต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายทั่วไปกับจุดมุ่งหมายเฉพาะของหัวข้อเรื่องที่จะพูด

2.1 เรื่อง : การประกันอุบัติเหตุสำหรับพนักงานของบริษัทก่อสร้าง

จุดมุ่งหมายทั่วไป : เพื่อโน้มน้าวใจ เร่งเร้า

จุดมุ่งหมายเฉพาะ : การขอให้คณะกรรมการบริหารของบริษัท เห็นชอบด้วยกับนโยบายการประกันอุบัติเหตุที่บริษัทประกันภัยเสนอมา

2.2 เรื่อง : การวิ่งออกกำลังกาย

จุดมุ่งหมายทั่วไป : ให้ความรู้

จุดมุ่งหมายเฉพาะ : เพื่ออธิบายถึงประโยชน์ของการวิ่งออกกำลังกายที่มีต่อร่างกายและจิตใจ

2.3 เรื่อง : การเป็นกรรมการห้ามมวย

จุดมุ่งหมายทั่วไป : ให้ความบันเทิง สนุกสนาน

จุดมุ่งหมายเฉพาะ : เพื่อให้ผู้ฟังมีส่วนรับรู้ประสบการณ์ที่สนุกขบขันและไม่สนุก
ไม่ขบขันของอาชีพกรรมการห้ามมวย

จุดมุ่งหมายเฉพาะมีความสำคัญต่อการพูดมาก และเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้การพูด
ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ก็เพราะเป็นส่วนที่เป็นความคิดของผู้ฟัง และเป็นจุดที่ผู้พูดจะต้องพูด
ให้ผู้ฟังเข้าใจให้แจ่มแจ้ง หรือให้ผู้ฟังมีความเชื่อ มีทัศนคติ หรือมีการกระทำหลังจากการฟัง
เมื่อผู้พูดได้จุดมุ่งหมายเฉพาะแล้ว ผู้พูดจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญอีก 2 ประการ
คือ องค์ประกอบภายใน (the internal factors) และ องค์ประกอบภายนอก (the external factors)

3. องค์ประกอบภายใน (The Internal Factors)

องค์ประกอบภายในหมายถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้พูดเท่านั้น เช่น ผู้พูดรู้เรื่อง
ที่จะพูดในแง่มุมใดดีที่สุด ผู้พูดสนใจส่วนใดมากที่สุด ความเชื่อของผู้พูดเกี่ยวกับอะไร ตัวอย่าง
คำถามที่ยกมานี้สำคัญก็เพราะว่าถ้าผู้พูดจะได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิผล ผู้พูดจะต้องพูดในเรื่องที่ตนมี
ความรู้ดีที่สุดในเรื่องและเรื่องที่ตนสนใจมากที่สุด

4. องค์ประกอบภายนอก (The External Factors)

องค์ประกอบภายนอก หมายถึง องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับผู้ฟัง และสิ่งแวดล้อม
ยกตัวอย่างเช่นผู้พูดพูดในโอกาสใด มีเวลาในการพูดเท่าไร และผู้ฟังเป็นชนชั้นใด มีอาชีพและ
ทัศนคติอย่างไร ฯลฯ

ผู้พูดส่วนใหญ่จะมองข้ามองค์ประกอบภายนอกไป จึงทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการ
พูดเท่าที่ควร ผู้ที่จะพูดในที่ประชุมจึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบนี้ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในบทที่
ว่าด้วย “การวิเคราะห์ผู้ฟังและกาลเทศะ”

สรุป ในการที่จะเขียนเรื่องเพื่อพูดในที่ประชุมชนนั้น ผู้พูดหรือผู้เตรียมวาทะนั้นควรรู้
ว่าวาทะที่ตนจะเตรียมนั้นเป็นการพูด แบบใด มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมาย
เฉพาะอย่างไร ทั้งนี้เพื่อจะได้เตรียมวาทะของตนให้ถูกต้องและเหมาะสม

แบบฝึกหัด

1. จงเลือกหัวข้อเรื่องที่ท่านคุ้นเคย หรือมีประสบการณ์ (อาจจะเป็นเรื่องในมหาวิทยาลัย การท่องเที่ยว งานอดิเรก อาหาร การออกกำลังกาย หรือจากประสบการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ ฯลฯ) เพื่อพูด
 - ก. พูดเพื่อความบันเทิง
 - ข. พูดเพื่อให้ความรู้
 - ค. พูดเพื่อชักจูงใจ หรือโน้มน้าวใจเมื่อเลือกได้หัวข้อเรื่องแล้ว จงเขียนจุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะของหัวข้อเรื่องของการพูดแต่ละประเภท
2. จงอ่านคำบรรยายเรื่อง “วิมุติ และสมมุติ” (ซึ่งอยู่หลังแบบฝึกหัดนี้) แล้วบ่งชี้จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะของคำบรรยายนี้
3. จากข้อ 1 ถ้าท่านต้องไปพูดในเรื่องที่ท่านเลือกแล้ว โดยมีเวลาในการพูดครั้งแรก 5 นาที และมีเวลาพูดในครั้งที่สอง 10-15 นาที จุดมุ่งหมายทั่ว ๆ ไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะในการพูดสองครั้งจะเหมือนกันหรือไม่ จะเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

(เอกสารอ่านประกอบ)
การบรรยายธรรม
เรื่อง สมมุติ และวิมุติ
โดย พระอาจารย์ชา สุภัทโท
วัดหนองป่าพง จังหวัดอุตรธานี

สิ่งทั้งหลายในโลกนี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่สมมุติที่เราสมมุติขึ้นมาเองทั้งสิ้น สมมุติแล้วก็หลงสมมุติของตัวเอง เลยไม่มีใครวาง มันเป็นที่รู้ มันเป็นที่มานะ ความยึดมั่นถือมั่น อันความยึดมั่นถือมั่นนี้ ไม่ใช่เรื่องที่จะจบได้ มันจบลงไม่ได้สักที เป็นเรื่องวิญญูสงสารที่ไหลไปไม่ขาด ไม่มีทางสิ้นสุด ทีนี้ถ้าเรารู้จักสมมุติแล้ว ก็รู้จักวิมุติ ครั้นรู้จักวิมุติแล้วก็รู้จักสมมุติ ก็จะเป็นผู้รู้จักธรรมะอันหมดสิ้นได้

ก็เหมือนเราทุกคนนี้แหละ แต่เดิมชื่อของเราก็ไม่มี คือตอนเกิดมาก็ไม่มีชื่อ ที่มีชื่อขึ้นมา ก็โดยสมมุติกันขึ้นมาเองอาตมาพิจารณาดูว่า เอ! สมมุตินี้ ถ้าไม่รู้จักมันจริง ๆ แล้ว มันก็เป็นโทษมาก ความจริงมันเป็นของเอามาใช้ ให้เรารู้จักเรื่องราวมันแคบ ๆ เท่านั้นก็พอ ให้รู้ว่าถ้าไม่มีเรื่องสมมุตินี้ก็ไม่มีเรื่องที่จะพูดกัน ไม่มีเรื่องที่จะบอกกัน ไม่มีภาษาที่จะใช้กัน

เมื่อครั้งที่อาตมาไปต่างประเทศ อาตมาได้ไปเห็นพวกฝรั่งไปนั่งกรรมฐานกันอยู่เป็นแถว แล้วเวลาจะลุกขึ้นออกไป ไม่ว่าผู้หญิงหรือผู้ชายก็ตามเห็นจับหัวกันผู้นั้นผู้นี้ไปเรื่อย ๆ ก็เลยมาเห็นได้ว่า โอ! สมมุตินี้ถ้าไปตั้งลงที่ไหน ไปยึดมั่นหมายมั่นมัน ก็จะทำให้เกิดกิเลสอยู่ที่นั่น ถ้าเราวางสมมุติได้ ยอมมันแล้วก็สบาย

อย่างพวกนายพล นายพันทหารมาที่นี้ก็เป็นผู้มียศฐาบรรดาศักดิ์ ครั้นมาถึงอาตมาแล้ว ก็พูดว่า “หลวงพ่อกุณาจับหัวให้ผมหน่อยครับ” นี่แสดงว่าถ้ายอมแล้วมันก็ไม่มีความอยู่ที่นั่น พอลูบหัวให้ เขาดีใจด้วยซ้ำ แต่ถ้าไปลูบหัวเขาที่กลางถนนดูซิไม่เกิดเรื่องก็ลองดู นี่คือความยึดมั่นถือมั่นเอาไว้ ฉะนั้นอาตมาว่าการวางนี้มันสบายจริง ๆ เมื่อตั้งใจว่าเอาหัวมาให้อาตมาลูบ ก็สมมุติลงว่าไม่เป็นอะไร แล้วก็ไม่เป็นอะไรจริง ๆ ลูบอยู่เหมือนหัวเผือกหัวมัน แต่ถ้าเราไปลูบอยู่กลางทาง ไม่ได้แน่นอน

นี่แหละเรื่องของการยอม การละ การวาง การปลง ทำได้แล้วมันเบาอย่างนี้ ครั้นไปยึดที่ไหน มันก็เป็นภพที่นั่น เป็นชาติที่นั่น มีพิษมีภัยขึ้นที่นั่น พระพุทธองค์ของเราท่านทรงสอนสมมุติ แล้วก็ทรงสอนให้รู้จักแก้สมมุติโดยถูกเรื่องของมัน ให้มันเห็นเป็นวิมุติ อย่าไปยึดมั่นหรือ

ถือน้ำมันสิ่งที่มีมันเกิดมาในโลกนี้ก็เรื่องสมมุติทั้งนั้น มันจึงเป็นขึ้นมา ครั้นเป็นขึ้นมาแล้วและสมมุติแล้ว ก็อย่าไปหลงสมมุตินั้น ท่านว่ามันเป็นทุกข์ เรื่องสมมุติเรื่องบัญญัตินี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุดถ้าคนไหนปล่อย คนไหนวางได้ มันก็หมดทุกข์

แต่เป็นกิริยาของโลกเรา เช่นว่า พ่อบุญมา นี่เป็นนายอำเภอ ถ้าแก่แสงชัยไม่ได้เป็นนายอำเภอ แต่ก็ก็เป็นเพื่อนกันมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว เมื่อพ่อบุญมาได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายอำเภอก็เป็นสมมุติขึ้นมาแล้ว แต่ก็ให้รู้จักใช้สมมุติให้เหมาะสมสักหน่อย เพราะเรายังอยู่ในโลก ถ้าแก่แสงชัยขึ้นไปหานายอำเภอที่ทำงาน และแก่แสงชัยไปจับหัวหน้านายอำเภอ มันก็ไม่ดี จะไปคิดว่าแต่ก่อนเคยอยู่ด้วยกัน ห้ามจักรเย็บผ้าด้วยกันจนจะตายครั้งนั้น จะไปเล่นหัวให้คนเห็นมันก็ไม่ถูก ไม่ดี ต้องให้เกียรติกันสักหน่อย อย่างนี้ก็ควรปฏิบัติให้เหมาะสมตามสมมุติในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย จึงจะอยู่กันได้ด้วยดี ถึงจะเป็นเพื่อนกันมาแต่ครั้งไหนก็ตาม เขาเป็นนายอำเภอแล้วต้องยกย่องเขา เมื่อออกจากที่ทำงานมาถึงบ้านถึงเรือนแล้ว จึงจับหัวกันได้ไม่เป็นอะไร ก็จับหัวหน้านายอำเภอนั้นแหละ แต่ไปจับอยู่ที่ศาลากลางคนเยอะ ๆ ก็อาจจะผิดแน่ นี่ก็เรียกว่าให้เกียรติกันอย่างนี้ ถ้ารู้จักใช้อย่างนี้มันก็เกิดประโยชน์ ถึงแม้จะสนิทกันนานแค่ไหนก็ตาม พ่อบุญมาก็จะต้องโกรธหากว่าไปทำในหมู่คนมาก ๆ เพราะเป็นนายอำเภอแล้ว นี่แหละ มันก็เรื่องปฏิบัติเท่านั้นแหละโลกเรา ให้รู้จักกาล รู้จักเวลา รู้จักบุคคล

ท่านจึงให้เป็นผู้ฉลาด สมมุติก็ให้รู้จัก วิมุติก็ให้รู้จัก ให้รู้จักในคราวที่เราจะใช้ ถ้าเราใช้ให้ถูกต้อง มันก็ไม่เป็นอะไร ถ้าใช้ไม่ถูกต้อง มันก็ผิด มันผิดอะไร มันผิดกิเลสของคนนี้แหละ มันไม่ผิดอันอื่นหรอก เพราะคนเหล่านี้อยู่กับกิเลส มันก็เป็นกิเลสอยู่แล้ว นี่เรื่องปฏิบัติของสมมุติปฏิบัติเฉพาะในที่ประชุมชน ในบุคคล ในกาล ในเวลาที่ใช้สมมุติบัญญัติอันนี้ได้ตามความเหมาะสม ก็เรียกว่าคนฉลาด ให้เรารู้จักต้น รู้จักปลาย ทั้งที่เราอยู่ในสมมุตินี้แหละ มันทุกข์เพราะความไปยึดมั่นหมายมั่นมัน แต่ถ้ารู้จักสมมุติให้มันเป็น มันก็เป็นขึ้นมา เป็นขึ้นมาได้โดยฐานที่เราสมมุติ แต่มันค้นไปจริง ๆ แล้วไปจนถึงวิมุติ มันก็ไม่มีอะไรเลย

อาตมาเคยเล่าให้ฟังว่า พวกเราทั้งหลายที่มาบวชเป็นพระนี่ แต่ก่อนเป็นฆราวาสก็สมมุติเป็นฆราวาส มาสวดสมมุติให้เป็นพระ ก็เลยเป็นพระแต่เป็นพระเนรเพียงสมมุติ พระแท้ ๆ ยังไม่เป็น เป็นเพียงสมมุติ ยังไม่เป็นวิมุติ นี่ถ้าหากว่าเรามาปฏิบัติให้จิตหลุดพ้นจากอภิสวะทั้งหลายเหล่านี้เป็นขั้น ๆ ไปตั้งแต่ขั้นโสดา สกิทาคามี อนาคามีไปจนถึงพระอรหันต์นั้น เป็นเรื่องละกิเลสแล้ว แต่แม้เป็นพระอรหันต์แล้วก็ยังเป็นเรื่องสมมุติอยู่นั่นเอง คือสมมุติอยู่ว่าเป็นพระอรหันต์ อันนั้นเป็นพระแท้ ครั้งแรกก็สมมุติอย่างนี้ คือสมมุติว่าเป็นพระ แล้วก็ละกิเลสเลยได้ไหม? ก็ไม่ได้ เหมือนกันกับเกลือนี้แหละสมมุติว่าเรากำดินทรายมาสักกำหนึ่ง เอามา

สมมุติว่าเป็นเกลือ มันเป็นเกลือไหมล่ะ? ก็เป็นอยู่ แต่เป็นเกลือโดยสมมุติ ไม่ใช่เกลือแท้ ๆ จะเอาไปใส่แกงมันก็ไม่มีประโยชน์ ถ้าจะว่าเป็นเกลือแท้ ๆ มันก็เปล่าทั้งนั้นแหละ นี่เรียกว่าสมมุติ

ทำไมจึงสมมุติ? เพราะว่าเกลือไม่มีอยู่ที่นั่น มันมีแต่ดินทราย ถ้าเอาดินทรายมาสมมุติว่าเป็นเกลือ มันก็เป็นเกลือให้อยู่ เป็นเกลือโดยฐานที่สมมุติ ไม่เป็นเกลือจริงคือมันก็ไม่เค็ม ใช้สำเร็จประโยชน์ไม่ได้ มันสำเร็จประโยชน์ได้เป็นบางอย่างคือในขั้นสมมุติ ไม่ใช่ในขั้นวิมุติ

ชื่อว่าวิมุตินั้น ก็สมมุติที่แหละเรียกขึ้นมา แต่ว่าสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นมันหลุดพ้นจากสมมุติแล้ว หลุดไปแล้ว มันเป็นวิมุติแล้วแต่ก็ยังเอามาสมมุติให้เป็นวิมุติอยู่อย่างนี้แหละ มันก็เป็นเรื่องเท่านั้น จะขาดสมมุตินี้ได้ไหม? ก็ไม่ได้ ถ้าขาดสมมุติไปแล้ว ก็จะไม่รู้จักการพูดกัน ไม่รู้จักต้นไม่รู้จักปลายเลยไม่มีภาษาจะพูดกัน

ฉะนั้นสมมุติก็มีประโยชน์ คือประโยชน์ที่สมมุติขึ้นมาให้เราใช้กัน เช่นว่าคนทุกคนก็มีชื่อต่างกัน แต่ว่าเป็นคนเหมือนกัน ถ้าหากไม่มีการตั้งชื่อเรียกกันก็จะไม่รู้ว่าจะพูดกันให้ถูกคนได้อย่างไร เช่น เราอยากจะเรียกใครสักคนหนึ่ง เราก็เรียกว่า “คน คน” ก็ไม่มีใครมา มันก็ไม่สำเร็จประโยชน์ เพราะต่างก็เป็นคนด้วยกันทุกคน แต่ถ้าเราเรียก “จันทร์มานี้หน้อย” จันทร์ก็ต้องมา คนอื่นก็ไม่ต้องมา มันสำเร็จประโยชน์อย่างนี้ ได้ประโยชน์อย่างนี้ ได้เรื่องได้ราว ฉะนั้นได้ข้อประพฤติปฏิบัติอันเกิดจากสมมุติอันนี้ก็ยังมีอยู่

ดังนั้นถ้าเข้าใจในเรื่องสมมุติ เรื่องวิมุติให้ถูกต้องมันก็ไปได้ สมมุตินี้ก็เกิดประโยชน์ได้เหมือนกัน แต่ความจริงแท้แล้วมันไม่มีอะไรอยู่ที่นั่นแม้ตลอดว่าคนก็ไม่ได้อยู่ที่นั่น เป็นสภาวะธรรมอันหนึ่งเท่านั้น เกิดมาด้วยเหตุด้วยปัจจัยของมัน เจริญเติบโตด้วยเหตุด้วยปัจจัยของมัน ให้ตั้งอยู่ได้พอสมควรเท่านั้น อีกหน้อยมันก็บอบสลายไปเป็นธรรมดา ใครจะห้ามก็ไม่ได้ จะปรับปรุงอะไรก็ไม่ได้ มันเป็นเพียงเท่านั้น อันนี้ก็เรียกว่าสมมุติ ถ้าไม่มีสมมุติก็ไม่มีการมีราว ไม่มีเรื่องที่จะปฏิบัติ ไม่มีเรื่องที่จะมีการมีงาน ไม่มีชื่อเสียงเลยไม่รู้จักภาษากัน ฉะนั้นสมมุติบัญญัตินี้ตั้งขึ้นมาเพื่อให้เป็นภาษาให้ใช้กันสะดวก

เหมือนกับเงินนี้แหละ สมัยก่อนธนบัตรมันไม่มีหรอก มันก็เป็นกระดาษอยู่ธรรมดา ไม่มีราคาอะไร ในสมัยต่อมา ท่านว่าเงินอัฐเงินตรา มันเป็นก้อนวัตถุ เก็บรักษายาก ก็เลยเปลี่ยนเสีย เอาธนบัตรเอากระดาษนี้มาเปลี่ยนเป็นเงิน ก็เป็นเงินให้เราอยู่ ต่อนี้ไป ถ้ามีพระราชองค์ใหม่เกิดขึ้นมา สมมุติไม่ชอบธนบัตรกระดาษ เอาชั่งชั่งก็ได้มาทำให้มันเหลว แล้วมาพิมพ์เป็นก้อน ๆ สมมุติว่าเป็นเงินเราก็จะใช้ชั่งชั่งกันทั้งหมดทั่วประเทศ เป็นหนี้เป็นสินกันก็เพราะก้อนชั่งชั่งนี้แหละ อย่างว่าแต่เพียงก้อนชั่งชั่งเลย เอาก้อนชั่งชั่งไปมาแปรให้มันเป็นเงิน มันก็เป็นได้

ที่นี้ชี้ไปที่ก็จะเงินไปหมด จะฆ่ากันแย่งกันก็เพราะก่อนชี้ไปที่ เรื่องของมันเป็นเรื่องแค่นี้

แม้เขาจะเปลี่ยนเป็นรูปใหม่มา ถ้าพร้อมกันสมมุติขึ้นแล้วมันก็เป็นขึ้นมาได้ มันเป็นสมมุติอย่างนั้น อันนี้สิ่งที่ว่าเป็นเงินนั้นมันเป็นอะไรก็ไม่รู้จักเรื่องแร่ต่าง ๆ ที่ว่าเป็นเงิน จริง ๆ แล้วจะเป็นเงินจริงหรือเปล่านั้นก็ไม่รู้ เห็นแร่อันนั้นเป็นมาอย่างนั้นก็เอามาสมมุติมันขึ้นมา มันก็เป็น ถ้าพูดเรื่องโลกแล้วมันก็มีแค่นี้ สมมุติอะไรขึ้นมาแล้วมันก็เป็น เพราะมันอยู่กับสมมุติเหล่านี้ แต่ว่าจะเปลี่ยนให้เป็นวิมุติ ให้คนรู้จักวิมุติอย่างจริงจังนั้นมันยาก

เรื่อนเรา บ้านเรา ข้าวของเงินทอง ลูกหลานเราเหล่านี้ ก็สมมุติว่าลูกเรา เมียเรา พี่เราน้องเรา อย่างนี้ เป็นฐานที่สมมุติกันขึ้นมาทั้งนั้น แต่ความเป็นจริงแล้ว ถ้าพูดตามธรรมชาติ ท่านว่าไม่ใช่ของเรา ก็ฟังไม่ค่อยสบายหู สบายใจเท่าใด เรื่องของมันก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ ถ้าไม่สมมุติขึ้นมา ก็ไม่มีราคา สมมุติว่าไม่มีราคาก็ไม่มีราคา สมมุติให้มีราคาขึ้นมากก็มีราคาขึ้นมา มันก็เป็นเช่นนั้น ฉะนั้นสมมุตินี้ก็คืออยู่ถ้าเรารู้จักใช้มัน ให้รู้จักใช้มัน

อย่างสกลร่างกายของเรานี้ก็เหมือนกัน ไม่ใช่เราหรอก มันเป็นของสมมุติ จริง ๆ แล้วจะหาตัวตนเราเขาแท้มันก็ไม่มี มีแต่ธรรมชาติอันหนึ่งเท่านั้นแหละ มันเกิดแล้วก็ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไปทุกอย่างมันก็เป็นอย่างนี้ ไม่มีเรื่องอะไรเป็นจริงเป็นจังของมัน แต่ว่าสมควรที่เราจะต้องใช้มัน

อย่างไร เรามีชีวิตอยู่ได้นี่เพราะอะไร? เพราะอาหารการกินของเราที่เป็นอยู่ ถ้าหากว่าชีวิตเราอยู่กับอาหารการกิน เป็นเครื่องหล่อเลี้ยง เป็นปัจจัยจำเป็นเราก็ต้องใช้ ใช้สิ่งเหล่านี้ให้มันสำเร็จประโยชน์ในความเป็นอยู่ของเรา เหมือนกับพระพุทธเจ้าท่านทรงสอนพระ เริ่มต้นจริง ๆ ท่านก็สอนเรื่องปัจจัยสี่เรื่องจิ๋ว เรื่องบิณฑบาต เรื่องเสนาสนะ เรื่องเภสัชยาบำบัดโรค ท่านให้พิจารณา ถ้าเราไม่ได้พิจารณาตอนเช้า ยามเย็นมันล่วงกาลมาแล้ว ก็ให้พิจารณาเรื่องอันนี้

ทำไมท่านจึงให้พิจารณาบ่อย ๆ พิจารณาให้รู้จักว่า มันปัจจัยสี่ เครื่องหล่อเลี้ยงร่างกายของเรา นักบวชก็ต้องมีผ้าห่มผ้าห่ม อาหารการกินบดินยารักษาโรค มีที่อยู่อาศัย เมื่อเรามีชีวิตอยู่เราจะหนีจากสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ ถ้าอาศัยสิ่งเหล่านี้เป็นอยู่ ท่านทั้งหลายจะได้ใช้ของเหล่านี้จนตลอดชีวิตของท่าน แล้วท่านอย่าหลงนะ อย่าหลงสิ่งเหล่านี้ มันเป็นเพียงเท่านั้น มีผลเพียงเท่านั้น

เราจะต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้ไปจึงอยู่ได้ ถ้าไม่อาศัยสิ่งเหล่านี้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะบำเพ็ญภาวนา จะสวดมนต์ทำวัตร จะนั่งพิจารณากรรมฐาน ก็จะสำเร็จประโยชน์ให้ท่านไม่ได้ ในเวลานี้จะต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้อยู่ ฉะนั้นท่านทั้งหลายอย่าไปติดสิ่งเหล่านี้ อย่าไปหลงสมมุติอันนี้ อย่าไปติดปัจจัยสี่อันนี้ มันปัจจัยสี่ให้ท่านอยู่ไป อยู่ไป พอถึงคราวมันก็เลิกจากกันไป ถึงแม้มันจะเป็นเรื่องสมมุติ ก็ต้องรักษาให้มันอยู่ ถ้าไม่รักษามันก็เป็นโทษ เช่น ถ้วยใบหนึ่ง ในอนาคตถ้วยมัน

จะต้องแตก แตกกก็ข้างมัน แต่ขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ขอให้ท่านรักษาด้วยใบนี้ไว้ให้ดี เพราะเป็นเครื่องใช้ของท่าน ถ้าด้วยใบนี้แตกท่านก็ลำบาก แต่ถึงแม้ว่าจะแตกก็ขอให้มันเป็นเรื่องสุดวิสัยที่มันแตกไป

ปัจจัยสี่ที่พระพุทธเจ้าท่านสอนให้พิจารณานี้ก็เหมือนกัน เป็นปัจจัยส่งเสริม เป็นเครื่องอาศัยของบรรพชิต ให้ท่านทั้งหลายรู้จักมัน อย่าไปยึดมันหมายมันมัน จนเป็นก้อนกิเลสตัณหาเกิดขึ้นในดวงจิตดวงใจของท่านจนเป็นทุกข์ เอาแค่ใช้ชีวิตให้มันเป็นประโยชน์เท่านั้นก็พอแล้ว

เรื่องสมมุติกับวิมุติมันก็เกี่ยวข้องกันอย่างนี้เรื่อยไป ฉะนั้นถ้าหากว่าใช้สมมุติอันนี้อยู่อย่าไปวางอกวางใจว่ามันเป็นของจริง จริงโดยสมมุติเท่านั้นถ้าเราไปยึดมันหมายมัน มันก็เกิดทุกข์ขึ้นมา เพราะเราไม่รู้เรื่องอันนี้ตามเป็นจริง เรื่องมันจะถูกจะผิดก็เหมือนกัน บางคนก็เห็นผิดเป็นถูก เห็นถูกเป็นผิด เรื่องผิดเรื่องถูกไม่รู้ว่ามันเป็นของใคร ต่างคนต่างก็สมมุติขึ้นมาว่าถูกว่าผิดอย่างนี้แหละ เรื่องทุกเรื่องก็ควรให้รู้

พระพุทธเจ้าท่านกลัวว่ามันจะเป็นทุกข์ถ้าหากว่าถกเถียงกัน เรื่องทั้งหลายเหล่านั้นมันจบไม่เป็น คนหนึ่งว่าถูกคนหนึ่งว่าผิด คนหนึ่งว่าผิด คนหนึ่งว่าถูก อย่างนี้ แต่ความจริงแล้ว เรื่องถูกเรื่องผิดนั้นนะเราไม่รู้จักเลย เอาแต่ทำให้เรารู้จักใช้ให้มันสบาย ทำการงานให้ถูกต้อง อย่าให้มันเบียดเบียนตนเอง และเบียดเบียนผู้อื่น ให้มันเป็นกลาง ๆ ไปอย่างนี้ มันก็สำเร็จประโยชน์ของเรา

รวมแล้วส่วนสมมุติกี่ดี ส่วนวิมุติกี่ดีล้วนแต่เป็นธรรมชาติ แต่ว่ามันเป็นของยิ่งหย่อนกว่ากัน ล้วนแต่เป็นธรรมชาติ แต่ว่ามันเป็นของยิ่งหย่อนกว่ากันแต่มันก็เป็นไฉนพจน์ซึ่งกันและกัน เราจะรับรองแน่นอนว่า อันนี้ให้เป็นอันนี้ จริง ๆ อย่างนั้นไม่ได้ ฉะนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงให้วางไว้ว่า “มันไม่แน่” ถึงจะชอบมากแค่ไหนก็ให้รู้ว่ามันไม่แน่นอน ถึงจะไม่ชอบมากแค่ไหนก็ให้เข้าใจว่าอันนี้ไม่แน่นอน มันก็ไม่แน่นอนอย่างนั้นจริง ๆ แล้วปฏิบัติจนเป็นธรรมชาติ

อดีตก็ตาม อนาคตก็ตาม ปัจจุบันก็ตามเรียกว่าปฏิบัติธรรมะ แล้วที่มันจบก็คือที่มันไม่มีอะไรที่มันละมันวาง มันวางภาระที่มันจบ จะเปรียบเทียบกับให้ฟัง อย่างคนหนึ่งที่ขงมันเป็นอะไร มันจึงปลิวพริ้วไป คงเป็นเพราะมีลม อีกคนหนึ่งที่มันเป็นเพราะมีขงต่างหาก อย่างนี้ก็จบลงไม่ได้สักที เหมือนกันกับไก่เกิดจากไข่ ไข่เกิดจากไก่อย่างนี้แหละ มันไม่มีหนทางจบ คือมันหมุนไปหมุนไปตามวิฏฐะของมัน

ทุกสิ่งสารพัดนี้ก็เรียกสมมุติขึ้นมา มันเกิดจากสมมุติขึ้นมา ก็ให้รู้จักสมมุติให้รู้จักบัญญัติ ถ้ารู้จักสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ ก็รู้จักเรื่องอนิจจัง เรื่องทุกขัง เรื่องอนัตตา มันเป็นอารมณ์ตรงต่อพระนิพพานเลยอันนี้เช่นการแนะนำพร้าสอนให้ความเข้าใจกับคนแต่ละคนนี้มันก็ยากอยู่ บางคน

มีความคิดอย่างหนึ่ง พุทให้ฟังก็ว่าไม่ใช่ พุทความจริงให้ฟังเท่าไรก็ว่าไม่ใช่ ฉันทเอาถูกของฉันท
คุณเอาถูกของคุณ มันก็ไม่มีทางจบ แล้วมันเป็นทุกข์ก็ยังไม่วาง ก็ยังไม่ปล่อยมัน

อาตมาเคยเล่าให้ฟังครั้งหนึ่งว่า คนสี่คนเดินเข้าไปในป่า ได้ยินเสียงไก่ขัน “เอ๊ก อี้อเอ๊ก
เอ๊ก” ต่อกันไป คนหนึ่งก็เกิดปัญหาขึ้นมาว่า เสียงขันนี้ใครว่าไก่ตัวผู้หรือไก่ตัวเมีย สามคนรวม
หัวกันว่าไก่ตัวเมีย ส่วนคนเดียวนั้นก็ว่าไก่ตัวผู้ขัน เถียงกันไปมาอยู่อย่างนี้แหละไม่หยุด สามคนว่า
ไก่ตัวเมียขันคนเดียวว่าไก่ตัวผู้ขัน “ไก่ตัวเมียจะขันได้อย่างไร?”

“ก็มันมีปากนี่” สามคนตอบ คนคนเดียวนั้นก็เถียงจนร้องไห้ ความจริงแล้วไก่ตัวผู้ขันแหละขันจริง ๆ
ตามสมมุติเขา แต่สามคนนั้นว่าไม่ใช่ ว่าเป็นไก่ตัวเมียเถียงกันไปจนร้องไห้ เสียอกเสียใจ
มาก ผลที่สุดแล้วมันก็ผิดหมดทุกคนนั้นแหละ ที่ว่าไก่ตัวผู้ไก่ตัวเมีย ก็เป็นสมมุติเหมือนกัน

ถ้าไปถามไถ่ว่า “เป็นตัวผู้หรือ” มันก็ไม่ตอบ “เป็นไก่ตัวเมียหรือ” มันก็ไม่ให้เหตุผลว่า
อย่างไร แต่เราเคยสมมุติบัญญัติว่า รูปลักษณะอย่างนี้เป็นไก่ตัวผู้ รูปลักษณะอย่างนั้นเป็นไก่
ตัวเมีย รูปลักษณะอย่างนี้เป็นไก่ตัวผู้มันต้องขันอย่างนี้ ตัวเมียต้องขันอย่างนั้น อันนี้มันเป็นสมมุติ
ติดอยู่ในโลกเรานี่ ความเป็นจริงของมัน มันไม่มีไก่ตัวผู้ไก่ตัวเมียหรอก ถ้าพุทตามความสมมุติ
ในโลกก็ถูกตามคนเดียวนั้น แต่เพื่อนสามคนไม่เห็นด้วย เขาว่าไม่ใช่ เถียงกันไปจนร้องไห้ มันก็ไม่
เกิดประโยชน์อะไร มันก็เรื่องเพียงเท่านั้น

ฉะนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงว่า อย่าไปยึดมันถือมันมัน ไม่ยึดมันถือมันทำไมจะปฏิบัติได้?
ปฏิบัติไปเพราะความไม่ยึดมันถือมัน นี่จะเอาปัญญาแทนเข้าไปในที่นี้ยากลำบาก นี่แหละที่ไม่ให้
ยึด มันจึงเป็นของยาก มันต้องอาศัยปัญญาแหลมคมเข้าไปพิจารณา มันจึงไปกันได้ อนึ่ง ถ้าคิดไป
แล้ว เพื่อบรรเทาทุกข์ลงไป ไม่ว่าผู้มีน้อยหรือมีมากหรือ เป็นกับปัญญาของคนก่อนที่มัน
จะทุกข์ มันจะสุข มันจะสบาย มันจะไม่สบาย มันจะล่วงทุกข์ทั้งหลายได้ เพราะปัญญาให้มันเห็น
ตามเป็นจริงของมัน

ฉะนั้นพระพุทธเจ้าท่านให้อบรม ให้พิจารณา ให้ภาวนา ภาวนาก็คือ ให้พยายามแก้
ปัญหาทั้งหลายเหล่านี้ให้ถูกต้องตามเรื่องของมัน เรื่องของมันเป็นอย่างนี้ คือเรื่องเกิด เรื่องแก่
เรื่องเจ็บ เรื่องตาย มันเป็นเรื่องของธรรมดา ธรรมดาแท้ ๆ มันเป็นอย่างนี้ของมัน ท่านจึงให้
พิจารณาอยู่เรื่อย ๆ ให้ภาวนาความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย บางคนไม่เข้าใจ ไม่รู้จะ
พิจารณามันไปทำไม เกิดก็รู้จักว่าเกิดอยู่ ตายก็รู้จักว่าตายอยู่ นั่นแหละมันเป็นเรื่องของธรรมดา
เหลือเกิน มันเป็นเรื่องความจริงเหลือเกิน

ถ้าหากว่าผู้ใดมาพิจารณาแล้ว พิจารณาอีกอยู่อย่างนี้ มันก็เห็น เมื่อมันเห็น มันก็ค่อย
แก้ไขไป ถึงหากว่ามันจะมีความยึดมันหมายมันอยู่ก็ดี ถ้าเรามีปัญญาเห็นว่ามันเป็นเรื่อง

ธรรมดา มันก็บรรเทาทุกข์ไปได้ ฉะนั้นจึงศึกษาธรรมะเพื่อแก้ทุกข์

ในหลักพุทธศาสนานี้ก็ไม่มีอะไร มีแต่เรื่องทุกข์เกิดกับทุกข์ดับ เรื่องทุกข์จะเกิดเรื่องทุกข์จะดับเท่านั้น ท่านจึงจัดเป็นสัจธรรม ถ้าไม่รู้ มันก็เป็นทุกข์ เรื่องจะเอาอิฐมานะมาเถียงกันนี้ ก็ไม่มีวันจบหรือ มันไม่จบมันไม่สิ้น เรื่องที่จะให้จิตใจเราบรรเทาทุกข์สบาย ๆ นั้น เราก็ต้องพิจารณาดูเรื่องที่เราผ่านมา เรื่องปัจจุบันและอนาคตที่มันเป็นไป เช่นว่า พุดถึงความเกิดความแก่ ความเจ็บ ความตาย ทำยังไงมันจึงจะไม่ให้เป็นห่วงเป็นใยกัน ก็เป็นห่วงเป็นใยอยู่เหมือนกัน แต่ว่าถ้าหากบุคคลมาพิจารณารู้เท่าตามความเป็นจริง ทุกข์ทั้งหลายก็จะบรรเทาลงไป เพราะไม่ได้กอดทุกข์ไว้
